

Інтерактивні технології навчання не виключають індивідуальну роботу слухачів. Традиційна педагогічна підготовка передбачає цілеспрямоване формування навиків роботи з індивідуальними засобами навчання. Одночасно в курсовій підготовці важливою є роль викладача, який координує доступність інформаційних каналів для слухачів, що в подальшому виходитимуть на рівень інтерактиву.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Організаційні форми і методи навчання в процесі навчання дорослих повинні відповідати дидактичним вимогам андрагогіки, враховуючи не тільки освітній рівень педагога, його досвід, вік, здібності і т.п., але й сприяти активній взаємодії педагога з колегами, його самореалізації у спілкуванні та творчому пошуку. Це потребує науково обґрунтованих методичних розробок.

Список використаної літератури

1. Семенов О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. доктора пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. М. Семенов. – К., 2005. – 476 с.

2. Халимон І. Й. Формування професійної компетентності вчителя з другої спеціальності „Іноземна мова” : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / І. Й. Халимон. – Житомир, 2009. – 20 с.

3. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Пазиніч С.М. Зміст і сутність педагогічної діяльності : Навч. посібник / О.Г.Романовський, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч. – Харків : НТУ «ХПІ», 2007. – 228 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТІЇ ПІДЛІТКІВ **УДК 159.942**

Евеліна Анатоліївна Кожокар,

*студентка II-го курсу спеціальності «Практична психологія»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Для розбудови сучасного демократичного суспільства необхідно мати всебічно розвинених, вихованих, соціально активних представників молоді. Формування гуманної, духовно і фізично зрілої особистості, передбачає достатньо високий рівень її морально-етичних цінностей і, найперше, розвитку емпатійності. Саме вона є емоційною основою моральної сфери особистості, характеризує її здатність розуміти стани інших, тісно пов'язана із психологічними новоутвореннями та соціогенними потребами людини [1, с.165]. За допомогою емпатії, підлітки усвідомлюють необхідність дотримуватись норм, що регулюють

стосунки з іншими людьми, більш усвідомлено та активно реагувати на впливи й осмислювати результати своїх вчинків.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у психології виділяються два підходи у поглядах на емпатію. З позицій першого підходу емпатія розглядається як динамічний процес або стан (А. П. Сопіков, Л. П. Стрелкова, І. М. Юсупов; Т. Райк, К. Роджерс та ін.), але, на нашу думку, є те, що ця динаміка розглядається як односпрямований процес. Для другого підходу характерним є уявлення про цей феномен, як про здатність чи стійку властивість особистості, яка є різноспрямованою (Т. П. Гаврилова, В. І. Кротенко, М. М. Муқанов, В. А. Лабунська та ін). У межах останнього існує тенденція по-різному ставити акценти щодо визначення поняття «емпатія»: деякі дослідники розглядають її у контексті моральних почуттів (Т. П. Гаврилова, В. І. Кротенко, В. Д. Шадриков); інші роблять акцент на тому, що емпатія відіграє центральну роль у гармонізації міжособистісних стосунків (В. Д. Абраменкова, В. С. Агеев, Ю. Б. Гіппенрейтер); багато дослідників вважають її джерелом альтруїзму, а також підтримуючої поведінки (С. К. Нартова-Бочавер, Є. П. Ільїн, В. В. Колпачников, М. С. Яницький) (Цит. за [2, с. 90]).

Мета публікації. Розкрити психологічні особливості емпатії в підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підлітковий вік супроводжується потребою у комунікації, що характеризується спрямованістю на розуміння та прийняття інших ровесників. Підлітки починають критичніше оцінювати оточення, слова, стосунки, поведінку. Регуляцію процесів соціалізації та міжособистісного спілкування підлітків, як засвідчили наші спостереження, пришвидшує емпатійність. Це супроводжується активацією ресурсів всіх складових психіки: когнітивної, афективної та поведінкової. Чим гармонійніша особистість, тим легше поєднуються ці компоненти і досягається адаптація, взаєморозуміння та співчуття.

Емпатія – позитивна властивість особистості, яка починає формуватись від народження і продовжується в процесі соціалізації. Нами виявлено, що емпатійні почуття спонукають особистість підлітка до усвідомлення необхідності дотримання суспільних норм, що регулюють стосунки з іншими людьми, активного реагування на результати власних вчинків. Такі ж результати виявлені і в досліджених Зам'янського А. І. [1]. За класифікацією Р. Селмана, емпатія закладається ще в пубертатному періоді, стає в онтогенезі стійкою особистісною рисою. Дійсно, вона впливає на ставлення об'єкта до себе та навколишнього середовища [3].

Розвиток здатності індивіда до емпатії в онтогенезі має свої вікові особливості та закономірності. Психологічні особливості емпатії підлітків виявляються в таких загальних показниках розвитку досліджуваних: 1) емоційній чи суб'єктивній складових, а саме у відображенні станів людини; 2) пізнавальній чи когнітивній складових – відображення об'єктів і явищ, на основі яких виникають певні потреби, цілі і мотиви людини, що перебуває у певному емоційному стані; 3) поведінковій складовій – активній діях, які суб'єкт спрямовує на розв'язання емпатогенної ситуації [1, с. 165].

Емпатія є невід'ємним компонентом емоційної сфери особистості, яка залежить від доступності і багатства її життєвого досвіду. Емпатійність підлітків формується під впливом таких факторів, як: статі, темпераменту, характеру стосунків між членами сім'ї, етно-культурних традицій, педагогічного впливу, комунікативного процесу та соціального середовища, в якому вони перебувають. Ці аспекти залишаються поки що недостатньо дослідженими.

Висновки. Таким чином, емпатія тлумачиться нами як соціально-психологічний параметр, який побудований на раціональній, емоційній та інтуїтивній формах відображення внутрішнього психічного стану іншого. Завдяки їй, відбувається конструктивний вплив на міжособистісні стосунки між суб'єктами, що є доволі важливим в підлітковому віці. Такий вияв супроводжується здатністю емоційно реагувати на переживання інших, бажанням відчувати, зрозуміти та полегшити стан іншого, а також передбачити реакції іншого в конкретних ситуаціях. Розвиток емпатії є значущим в контексті розвитку емоційного інтелекту особистості. А тому активно впливаючи на розвиток емпатійності підлітків, можемо суттєво знизити рівень їх девіантної поведінки.

Перспективи подальших досліджень. На перспективу, ми будемо розробляти програму корекційної роботи з підлітками з метою покращення у них рівня емпатії, з врахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей.

Список використаної літератури

1. Зимянський А.І. Роль емпатії у розвитку моральної самосвідомості підлітків // Вікова та педагогічна психологія. – 2011. – №2. – С. 261-267.

2. Кротенко В.І. Проблема емпатії в психологічній літературі // Психологія. Збірник наукових праць. Випуск 12. (НПУ імені М.П. Драгоманова). – Київ, 2001. – С. 89-96.

3. Тютяева О.В. Психологические особенности эмпатии у детей среднего и старшего школьного возраста: Дис... канд. психол. наук: Ярославль, 2002. – 202 с.